

Дэманстрацыйны варыянт работы па вывучэнні  
**ЧЫТАННЯ І РАЗУМЕННЯ ТЭКСТУ**  
(IV клас, 2022/2023 навучальны год)  
мастацкі текст

**Пан Завальня**

Мой дзядзька пан Завальня любіў прыроду. Найбольшай прыемнасцю для яго было садзіць дрэвы, і таму хоць дом яго стаяў на гары, з дарогі яго цяжка было ўбачыць, бо быў ён з усіх бакоў прыкрыты прысадзімі і лесам. Толькі рыбакам, што плылі па возеры Нешчарда, адкрывалася ўся будова.

Дзядзька Завальня меў душу паэта і хоць сам не пісаў ні прозай, ні вершам, але кожнае апавяданне пра разбойнікаў, герояў, пра чары і цуды надзвычай яго займала. Ужо было звычайна, што, пакуль ён не засне, хто-небудзь з чэлядзі\* мусіў апавядаць яму якуюсь чарадзейную аповесць.

Калі прыязджаў да яго які-небудзь падарожны, ён ласкава яго прымаў, частаваў, пакідаў начаваць, каб толькі той расказваў яму якую казку. Так было і са мной, калі я застаўся ў дзядзькі.

Яснымі пагодлівымі начамі заіскрыліся маразы. Заснула возера пад тоўстай лядовай глыбай, пасыпаўся снег. Уздоўж Нешчарды ў снезе праклалі шырокую дарогу, з'явіліся рыбалоўны на лёдзе.

Адзін з вечароў быў цёмны, неба пакрыта хмарамі, падаў густы снег. Раптам усчалася страшная завіруха, вокны засыпала, за сцяною завылі віхуры, ажно за адзін крок вока нічога не бачыла.

Я выходжу з дому, слухаю, ці не падышла зграя ваўкоў, бо ў такую завіруху яны шукаюць здабычу. Узяў стрэльбу, каб папужаць іх, калі здолею заўважыць зіхатлівыя воўчыя вочы. Раптам пачуў крык на возеры. Там і тут пераклікаліся паміж сабою мноства адчайных галасоў. Я вярнуўся ў хату і кажу пра гэта дзядзьку.

– Гэта падарожныя, – адказаў ён, – снегам замяло дарогу, і яны блукаюць па возеры, не ведаюць, у які бок падацца.

Гаворачы гэта, ён узяў запаленую свечку і паставіў яе на падваконні. Пан Завальня меў звычай рабіць гэта ў кожную завейную ноч, і таму што жыла ў ягоным сэрцы любоў да бліжняга, і таму што рады быў заўсёды гасцям, каб паслухаць іхнія байкі. Падарожныя, заўважыўшы з возера агонь у акне, радаваліся, як мараходы, калі пакліча іх здалёк у начной цемры маяк. І з'язджаліся ўсе да сядзібы майго дзядзькі, каб пагрэцца і даць адпачынак коням.



Вецер не спыняўся, і дом акружалі снежныя сумёты. Сярод шуму буры было чуваць, як грукаюць у зачыненыя вароты падарожнікі. На падворак насустрэч ім выходзіць дзядзька і кажа:

– Ну, добра, будзеце мець вячэру і сена для коней, толькі з умовай, што хто-небудзь з вас павінен распавесці мне цікавую казку.

Вось выпраглі падарожнікі коней, паклалі ім сена. Абтрэслі снег, сагрэліся і павячэралі. Пасля дзядзька пасадзіў падарожных каля сябе з намерам слухаць казкі. (Паводле Яна Баршчэўскага. “Шляхціц Завальня”)

\**Чэлядзь* – дваровыя слугі.

## ЗАДАННІ

**1. Кім прыходзіцца герой-апавядальнік пану Завальню?**

- сынам
- братам
- пляменнікам
- дзядзькам

**2. Які загаловак падышоў бы да гэтага тэксту?**

- Чароўная сіла казкі
- Беларуская зіма
- Возера Нешчарда
- Выратавальны агеньчык

**3. На малюнку паказаны прысады, возера, лес, сядзіба пана Завальні. Пазначце, які з малюнкаў адпавядае тэксту.**



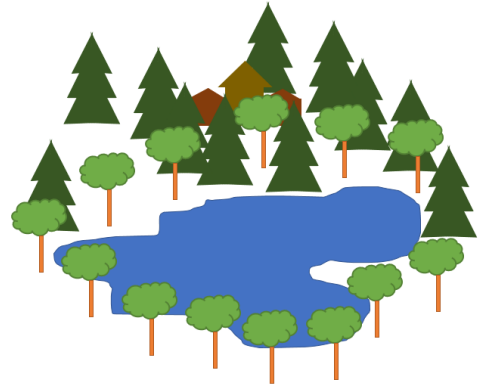
1



2



3



4

**4. Якое слова лішняе? Падкрэсліце яго.**

Завіруха, завея, залева, віхура, мяцеліца, сняжніца.

**5. Что азначае выраз “зіхатлівыя воўчыя вочы”?**

- у ваўкоў вялікія прыгожыя вочы
- вочы ў цемры свецяцца, як у катоў
- палахлівыя воўчыя вочы
- ваўкі жмураць вочы ад марозу

**6. Злучыце стрэлкамі сказ з яго значэннем.**

*дом акружалі снежныя сумёты*

- вакол дома намяло гурбы снегу
- завіруха круцілася ўсцяж усёй страхі
- у снезе ўтварыліся каляіны ад саней
- герой расставіў каля дома зброю

**7. Пранумаруйце падзеі ў тым парадку, у якім яны адбыліся ў тэксце. Парадак падзей пазначце ў пустых клетачках лічбамі ад 1 да 8.**

- Размяшчэнне сядзібы пана Завальні
- Герой твора застаўся ў дзядзькі да зімы
- Возчыкі ў доме дзядзькі Завальні
- Падарожныя блукаюць за снежнай завесай
- Святло ў акне ўратавала падарожных
- Пачалася моцная завея
- Вячэрнія аповеды чаляднікаў пра чары і цуды
- Падарожныя прыйшлі баяць казкі

**8. Які з будынкаў найбольш падобны да панскага дома на сядзібе Завальні?**



1



2



3



4

9. Знайдіть докази, що падзеі, апісаныя ў тэксце, адбываліся не ў наш час. Запішыце:

- 1) \_\_\_\_\_,
- 2) \_\_\_\_\_,
- 3) \_\_\_\_\_.

10. У чым небяспека для людзей, калі яны заблукаюць у снежную буру на возеры? Напішыце: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_